

УДК 781.7: 784.4 (438)

Лариса Лукашенко (Львів)

МЕЛОГЕОГРАФІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ОБРЯДОВИХ НАСПІВІВ

ТА ЛІНГВОДІАЛЕКТИЧНЕ ЧЛЕНУВАННЯ ПІВНІЧНОГО ПІДЛЯШШЯ

Молодший науковий співробітник Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка. Тел.: 067 722 61 79, e-mail: larysa.lukashenko@gmail.com

У статті зроблено спробу зіставлення мелогографії традиційних обрядових наспівів та лінгводіалектного поділу Північного Підляшшя. Подано короткий огляд історії та методології міждисциплінарних досліджень. Визначено ареали розповсюдження деяких обрядових мелотипів. З'ясовуються міра та рівні кореляції геолінгвістичних кордонів із мелодіалектними межами. Стаття ілюстрована аудіоприкладами (DVD, папка 2.2).

Ключові слова: Північне Підляшшя, мелогографія, лінгводіалектний поділ, ареали розповсюдження мелотипів.

Методика структурно-типологічних досліджень з наступним картографуванням отриманих результатів в етномузикології відкриває широку перспективу для міждисциплінарних зіставлень та комплексного вивчення традиційної народної культури. Саме цей напрям розвитку східнослов'янської етномузикології був намічений класиками та успішно реалізується в останні десятиліття в низці наукових праць. Особливого значення методологія подібних досліджень набуває, зокрема, в галузі етномузикології та лінгвістики як дисциплін, що вивчають споріднені форми культури.

За останні десятиліття етнолінгвістика зробила значні кроки у дослідженнях Полісся, насамперед, пограничних україно-білорусько-польських територій. Варто згадати хоча б такі фундаментальні праці як 3-томний Атлас східнослов'янських говірок Білосточчини, виданий у Польщі [1], де вміщено 242 карти, 2-й том Атласу української мови [2], де підляський діалектологічний матеріал поміщений на близько 400 картах та представляє говірки Підляшшя в контексті всієї української діалектології.

Етномузикологія як значно молодша наука, зараз знаходиться на стадії вивчення окремих територій. Зважаючи на тенденцію стрімкого занепаду традиційної музичної культури, важко прогнозувати майбутній поступ цієї науки, зокрема у створенні музично-діалектичних атласів великих територіальних обшчирів. За таких обставин особливої ваги набирають альтернативні міждисциплінарні методи дослідження, один із яких – виявлення взаємодії етнолінгвістичних та етномузикологічних явищ, що в перспективі дасть змогу окреслити альтернативні методології реконструкції, інтерпретації та комплексного вивчення традиційної музичної культури.

Доцільність та ефективність такого напрямку досліджень виправдовується очевидною суміжністю етнолінгвістики та етномузикології не тільки як дисциплін, що вивчають споріднені форми куль-

тури, але й закономірною схожістю методів та напрямків, внутрішньою структурою тощо [4, с. 14–17]. Отож в обох науках стратегічним напрямом є ареалогія, або інтерпретація досліджуваного матеріалу у просторовій проекції, що найбільш оптимально для складення вагомих наукових висновків – від рівня тлумачення найменшого артефакту до масштабних міждисциплінарних узагальнень.

На проблему кореляції музичних та мовних діалектів чи не вперше ще на початку ХХ століття вказав класик української етномузикології Філарет Колесса [10, с. 363]. З тих пір питання взаємодії музичних стилів та діалектів мови спорадично піднімається східноєвропейськими етномузикологами (найчастіше в контексті вирішення питань методології) [17, с. 5–6; 5; 25, с. 67–69; 13; 12, с. 12–13 та інш.], рідше лінгвістами (стосовно комплексних досліджень культури) [27; 28], проте до сьогодні відсутні фундаментальні напрацювання в цьому напрямку. Отож у пропонованій статті буде зроблено спробу визначити ступінь кореляції та рівень взаємозалежності геолінгвістичних та геомелодичних кордонів на території співіснування трьох етносів – українського, білоруського та польського.

Компаративний підхід до дилеми «етнолінгвістика – етномузикологія» потребує уточнення деяких методологічних питань, насамперед стосовно структурних рівнів дослідження. У контексті цієї проблеми у першу чергу потрібно в'яснити ієрархію та взаємозв'язок вивчення «вербальної – музичної» мов як двох ізоморфних знакових систем¹. Етнолінгвістика розглядає мову переважно у трьох

¹ Механізми співвідношення вербальної та музичної комунікацій, та, відповідно, методи їх комплексного дослідження, стали предметом зацікавлення багатьох вчених, проте до сьогодні відсутня єдина методологія порівняння цих двох автономних систем мислення.

основних проєкціях – лексика, морфологія та фонетика. Етномузикологія в царині традиційної музичної мови також вирізняє кілька методологічних рівнів дослідження, основні з яких – граматичний та фонетичний, де граматики стосується переважно понять форми (мелотематична, ритмічна, ладова), а фонетика – більш тонких матерій, таких як стилістика, манера виконання, інтонаційне наповнення твору тощо. Безумовно, можна провести пряму паралель між фонетикою вербальною та музичною. Стосовно морфології, або визначення слова, як особливого мовного об'єкта та описання його внутрішньої структури, то їй відповідає формотворення в музичній мові, що є категоріями граматики. Щодо вербальної лексики, то в музичній мові відповідна ланка відсутня. Абстрагований підхід до цього питання з позицій семантичного (на відміну від семіотичного) аналізу [3] допускає паралель: слово – музичний твір. Таку відповідність спостерігають й інші дослідники [7, с. 7].

Зіставлення картографічних даних лінгвістики та етномузикології не потребує подібної деталізації, тут цілком можливе порівняння різнорівневих ареалів, оскільки в цьому випадку важливий не метод дослідження, а його результат. Звичайно, що порушена проблема потребує значно ґрунтовнішого та глибшого опрацювання. Однак, не зважаючи на певну умовність, визначення структурної кореляції є необхідним методологічним етапом у контексті поставленого завдання.

Наступне питання стосується безпосередньо ареалогії. Слід сказати, що у цій площині існує значно менше невирішених проблем. Великою мірою цьому слугувало використання етномузикологами методологічних засад геолінгвістики, таких як принципи ареалогічних досліджень, якісна характеристика ареалів [6, с. 18–20; 7, с. 4–8]. У цьому ракурсі вирішувались і міждисциплінарні питання градації зональних явищ, а саме «пошуку центру, периферії, зон дифузії <...> в досліджуваному ареалі» [13, с. 359], вивчення перехідних зон [11; 14], визначення етнокультурних діалектів [26; 9] тощо. Отож, стосовно тлумачення просторових явищ обидві науки мають схожі методологічні позиції.

Насамкінець, потрібно визначити внутрішню сутність двох досліджуваних матерій: етномовлення та етномузики. Якщо етнолінгвістика, як правило, бере до розгляду повністю увесь корпус мовного матеріалу, не зважаючи на новотвори, то в етномузикології визначальним критерієм для подальшого граматичного чи фонетичного аналізу служить насамперед функція та жанр твору. Перевага надається обрядовим або прив'язаним до певної дії (наприклад, роботи) творам як найконсервативнішим, що зберігають іманентну природу традиційної музичної мови (твори звичайні або напливові, які зазвичай становлять значну частину репертуару, такої властивості не мають).

Північне Підляшшя для запропонованої спроби порівняльного аналізу, мабуть, є чи не найоптимальнішим тереном, оскільки це перехідна етнокультурна зона – тут проходить частина кордону поміж західно- та східнослов'янськими ді-

лектами, межують білоруська та українська мовні групи, також ця територія має багато субдіалектних ознак. Зі слів мовознавця *Костя Михальчука*, «тут панує вавілонське змішання усіх діалектів та говірок». Окрім того, на пограничних територіях, з одного боку, найкраще виявляються дивергентні ознаки, з іншого – певні процеси немов би консервуються, про що свідчить той факт, що українські говірки тут зберігають найархаїчніші риси праслав'янської мови².

Отож важливо з'ясувати, наскільки зосередження геолінгвістичних кордонів співвідноситься з мелодіалектними межами, якою мірою взаємопов'язані етнолінгвістичний та етномузичний діалектний поділ, чи відповідає ієрархія мовного поділу будь-якій ієрархії музичних явищ?

Картографування календарно- та родинно-обрядових традиційних наспівів Північного Підляшшя³ виявило, що вони побутують на всій досліджуваній території, однак не виходять за західну межу, що приблизно визначається по лінії гирл річок Нурець – Нарва. Локалізація більшості мелотипів не виявляє значних особливостей, за винятком зміни таких характеристик, як частотність побутування, варіантні та локальні стильові відмінності, що є іманентними ознаками традиційної музичної культури [23].

Однак деякі жанри та мелотипи мають чітко окреслені межі поширення. Зимові тонічні приспівки тирадної будови, т. зв. «гоготухи» [21⁴] (аудіоприклад DVD-2.2_1) розповсюджені в центральній частині Північного Підляшшя. На півночі вони сягають правого берега р. Нарва, на сході – пущанських теренів у басейні притоки Нарви – р. Наревка, на півдні – притоки Західного Буту р. Пульви (карта K14 в Атласі, значки «Г»).

Ліро-епічні весняні волочебні твори, що предствлені кількома мелотипами (найпоширеніший має характеристики⁵ †V44;43, †Vaб; рс, та †mR ||: 1111 | 1111 || 1111 | 112 :|| [24] (нотний приклад 1, аудіоприклад DVD-2.2_02), дислокуються виключно на північному сході досліджуваного терену,

² Юрій Шевельов висунув цікаву теорію щодо виникнення української мови внаслідок взаємовпливу північного та південного наріч. В світлі цієї теорії підляські говірки найменше піддалися південним впливам і тому «заховують найархаїчніші риси праслав'янської мови» [15, с. 397–398; 33, с. 32].

³ Картографування проведене автором на підставі власних польових записів 1999–2001 рр. [20], музичні матеріали експедиції опубліковані у збірнику «Традиційні пісні українців Північного Підляшшя» [29].

⁴ В Атласі опубліковано дві картосхеми: K15-2 – Колядкові мелотипи, та K15-3 – Щедрівки та приспівки.

⁵ Для позначення основних характеристик мелотипу використовується уже почасти складена система аббревіатур: †V – ритмічна структура вірша, †V – семантична будова вірша, †mR – музично-ритмічна форма. Музично-ритмічні схеми відображені за допомогою цифр. Одиницею позначається найкоротша силабохрона (вісімка), інші тривалості виражаються відповідними кратними їй цифрами: четвертна – 2, четвертна з крапкою – 3 і т. д.

більшою мірою вздовж державного кордону. Південною межею ареалу їх поширення приблизно є Нарва, далі він простягається на північ та схід [30, с. 81–88; 31, с. 152–163] (карта K14, значок «В»).

Твори із ${}^rV55_2$ та ${}^mR$ ||: 11112 | 11112 :|| (в термінології інформантів «сиря́я гуска») (приклад 2, аудіо DVD-2.2_03), що приурочені до волочебного обряду, та, ймовірно, служили супроводом ритуального танцю⁶, були зафіксовані виключно на сході досліджуваного терену в районі басейну р. Нарва. Хоча, мабуть, ареал побутування цього типу мав би співпадати із зоною поширення волочебних пісень і бути більш розпростореним на північ та захід.

Північну межу розповсюдження весняних «рогульок» із ${}^rV43_2$, ${}^mR$ ||: 1212 | 123 :|| та ${}^rV53_2$, ${}^mR$ ||: 11112 | 123 :|| (приклад 3, аудіо DVD-2.2_05а, 56⁷), де п'ятискладник виникає внаслідок дроблення першої силабохрони чотирискладника, орієнтовно можна провести вздовж Нарви. Ареал цього типу, подібно до інших, простягається далі на Південне Підляшшя, Західне Полісся, однак невелика частотність побутування цих пісень, типологічно споріднених із петрівчано-купальськими, здається, характерна не тільки для Підляшшя, але й для усієї території їх присутності [26, с. 121].

Побутування різновидів дванадцятискладових рогульок типу із ${}^rV66_2$, ${}^mR$ ||: 111122 | 111122 :|| та ${}^sVab$; рс (приклад 4, аудіо DVD-2.2_06) обмежується невеликою ділянкою в межиріччі Нурець – Зах. Буг. Північною межею їх розповсюдження орієнтовно є річка Нурець. Північно-західний кордон ареалу цього типу співпадає із територією поширення весільного мелотипу L6Co [${}^rV$ 4466] (за кодифікацією проф. Богдана Луканюка [18, с. 108]), (приклад 7, аудіо DVD-2.2_10, карта K14 – відповідно, зелені й малинові кружечки).

Своєрідна ситуація складається із двома весільними мелотипами: перший має ${}^rV63_2$, ${}^mR$ ||: 111121 | 212 || 111122 | 121 :||, наступний – ${}^rV*43_2$ та ${}^mR^*$ ||: 1111 | 112 :||. Вони утворюють різні ареали

побутування, межа яких проходить приблизно вздовж Нарви [19]. На перший погляд ці мелотипи виглядають як ямбічна та пірихічна версії одного прототипу із базифікованою ритмічною структурою вірша ${}^rV*43_2$, тим більше, що в обох випадках реальна структура вірша тотожна – ${}^rV63_2$. На правому березі Нарви, за деяким винятком, зустрічається мелоритм тільки з двійковим способом організації (приклад 5, на карті K14 – малинові трикутники). На лівобережжі мелодії мають нечітку ритмічну організацію: переважно ямбічне пульсування іноді фрагментарно переходить у монохронне (приклад 6, аудіо DVD-2.2_07-09, на карті – малинові квадратики⁸). Таку непевність можна пояснити належністю цих версій до перехідної географічної зони, яка характеризується переминою в організації ритму від пірихія до ямбу⁹. Однак при детальнішому аналізі виявляється, що ці мелотипи є генетично різними. Нібито «непевна» перехідна ямбічна версія майже в цілковито незмінному вигляді побутує на досить великому обширі від Волині до Бойківщини [16]. Отож вздовж Нарви проходить частина ізомелі, що розділяє суміжні досить об'ємні ареали поширення цих двох мелотипів.

Окрім того, з рухом на північ у монохронних мелодіях із ${}^rV*43_2$ спостерігається тенденція до дроблення четвертних тривалостей (як правило, роздроблюються початкові силабохрони), тобто фіксуються явища, що можуть виявитись показниками дифузної території або перехідної зони. За деякими спостереженнями, аналогічні метаморфози відбуваються й із весільним типом із ${}^rV53_2$, та оскільки на досліджуваній території він зустрічається досить рідко, це підтверджується лише одиничними прикладами.

Важлива особливість спостерігається і в розповсюдженні весільного мелотипу із ${}^rV*4466$ та ${}^mR$ ||: 1212 | 1212 | 121233 | 121233 :|| (приклад 7). Він локалізований на порівняно невеликій території приблизно за лінією Мельник – Більськ – Гайнівка (на карті K14 малинові кружечки). Вочевидь, ареал цього типу продовжується на південь та південний схід – Південне Підляшшя, Західну Волинь та Західне Полісся [8, с. 161; 26, с. 119], а на досліджуваній території проходить його північна межа.

Порівняння мелогеографії традиційних обрядових мелодій Північного Підляшшя із основними лініями геолінгвістичного поділу¹⁰ дозволяють зробити наступні узагальнення¹¹.

⁶ Очевидно, цей мелотип є похідним та генетично спорідненим із волочебними восьмискладовиками ямбічної будови, що побутують на території Вітебського Подвиння (див.: [32, с. 125–128]). В цілому ж ритмічна форма диямба є прототипом величезної кількості обрядових мелотипів на східнослов'янських, а можливо й на інших теренах.

⁷ Від редактора. Двоголосна паралельно-терцева версія наспіву (нотація 3) належить етнографічному ансамблю (жінки 1935–1944 р.н.), який певний час дослухався художніх порад збирача фольклору Стефана Коли (Kora Stefan. Folklorystyczny zespół śpiewaczy w Dobrywodzie / Wybór repertuaru, transkrypcja i przygot. S. Kora. – Białystok: WOAK, 1994. – 116 s. – (Repertuar zespołów folklorystycznych Białostoczczyzny; zes. 2). До одноголосної аудіоверсії (5а) однієї з солісток ансамблю додаю власний звукозапис 1998 року з цього ж села від жінки 1921 р. н. (5б): обидві фонограми відтворюють верхній голос прикладу 3, відновлюючи строго монодичну локальну традицію (слухайте коментар співачки у треку 5б). Ці записи доводять штучність 2-голосної фактури з до-будованим нижнім (?) терцевим подвоєнням і дозволяють встановити реальну головну опору, яка знаходиться відносно нотованого зразка на висоті сі-бемоль.

⁸ Від редактора. Порівняйте цей приклад зі смоленським прикладом 1 тієї ж ритмомоделі на с. 110. Здається, ареал трійкових наспівів моделі 5_6+3 , показаний на карті K21-3, можна продовжити на територію північного Підляшшя.

⁹ Про подібну трансформацію елементів одного рівня див. [11, с. 141].

¹⁰ Для порівняння використано мапу 1 з Атласу східнослов'янських говорів Білосточчини [1].

¹¹ На цю тему опубліковано тези виступу на III Міжнародній науково-творчій конференції «Автентичний фольклор: Проблеми вивчення, збереження, спадкоємності» (Мінськ, 29–30 квітня 2009 року) [22].

1. Порівняно цілісна обрядова музична традиція збереглася та побутує виключно на території східнослов'янських діалектів, тобто кордон поміж східними та західними слов'янами в музичному плані відображено на рівні присутність/відсутність обрядової музики. Аналогічна картина притаманна не тільки для цієї території, але й поширюється далі на південь, орієнтовно вздовж усього східнослов'янсько-польського кордону (на Південному Підляшші, Холмщині і т.д.)¹².

2. Відмінності між територіями українських та білоруських мовних груп в обрядовій музичній культурі відзначаються на таких структурних рівнях:

- рівень жанрового циклу (ліро-епічні волочебні пісні та ліро-драматичний мелотип «сирая гуска» можна трактувати як окремий волочебний жанровий цикл, твори волочебного жанрового циклу побутують лише на білоруській території);

- рівень жанру (в південній частині, що є територією розповсюдження українських говірок, зафіксовані зимові новорічні приспівки, т. зв. «гоготуха», зона білоруських діалектів характеризується жанром волочебних пісень та пов'язаних з ними приспівок);

- рівень мелоритмічного типу (кордон поміж українськими та білоруськими групами говірок дублюється частиною ізомел, що окреслюють ареали розповсюдження двох весняних (із ¹V43₂, ¹V66₂) та двох весільних мелотипів (пірихичного із ¹V*43₂ та ямбічного із ¹V63₂).

3. Ізомели розповсюдження певних мелотипів співпадають з ізолініями окремих геолінгвістичних проявів. Таким чином, виділяється особливий

рівень ареального співвідношення «мелоритмічний тип – лінгводіалектне явище». Наприклад, ареал весільного мелотипу з ¹V*4466 повністю збігається з територією побутування одного із важливих явищ, визначених етнолінгвістами, а саме – диспалаталізації зубних приголосних перед «і». На більш детальних мапах цей ареал вказаний також як зона вимови твердого «н» [1, мапа 11]. Зважаючи на це, з великою долею ймовірності можна припустити існування в межах певного діалектного утворення субодиноці, що підтверджується як геолінгвістичними, так і мелогографічними даними.

4. Підсумовуючи результати порівняння, на території Північного Підляшшя гіпотетично можна визначити ієрархічну присутність трьох етнокультурних одиниць: макроареалу, двох ареалів і кількох субареалів. Звичайно, це попередні висновки, які потребують уточнення шляхом залучення більшого обсягу матеріалу та аналізу усіх складових музичної мови.

Пропонований підхід до студіювання народновокальної творчості дозволить зробити важливі висновки не тільки в руслі поставленої проблеми, але й у питаннях методології подібних досліджень. Північне Підляшшя є лише частиною усього Підляшшя. На жаль, на сьогодні експедиційне обстеження Південного Підляшшя здається неможливим, оскільки після Другої світової війни більшість корінного населення звідти було депортовано у різні регіони Польщі, що значно утруднює збирацьку роботу. У таких скрутних обставинах для досягнення наукової мети необхідно використовувати усі можливі засоби. Саме досвід міжdisciplinaryних методик, можливо, заповнить прогалини в польових етномузичних дослідженнях.

Намічений підхід має також зворотний вектор зв'язку: практика подібних студій буде корисна не тільки в процесі реконструкції й інтерпретації музичної творчості, але й для комплексного вивчення традиційної духовної культури.

Література

1. Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny / pod red. S. Glinki, A. Obrebskiej-Jabłońskiej i J. Siatkowskiego; Oprac. przez Zespół Instytutu Słowianoznawstwa PAN. – Т. 1. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1980; Т. 2. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź, 1989; Т. 3. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1993.
2. Атлас української мови : в 3 т. / [ред. Я. В. Закревська та ін]. – Т. 2: Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. – Київ, 1988. – 520 с.
3. *Бонфельд М. Ш.* Музыка: язык или речь? / М. Ш. Бонфельд, Л. Н. Березовчук // Музыкальная коммуникация : Сб. науч. трудов. – Санкт-Петербург, 1996. – С. 15–39. – (Проблемы музыкознания ; вып. 8).
4. *Гошовский Владимир.* У истоков народной музыки славян: очерки по музыкальному славяноведению / В. Гошовский. – Москва : Сов. композитор, 1971. – 304 с.
5. *Грица Софія.* Функції словесної та музичної мови в ситуації міжетнічних контактів / Софія Грица, Олег Смоляк // Грица С. Трансмисія фольклорної традиції: етномузикологічні розвідки. – Київ – Тернопіль: Астон, 2002. – С. 51–67.
6. *Клименко Ірина.* Мелогографія живих наспівів басейну Прип'яті : дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Ірина Віталіївна Клименко. – Київ, 2001. – 197 с. + Додатки: нот., карти.
7. *ІІ ж.* Мелогографія: історія, методика, сучасна проблематика / Ірина Клименко // Клименко Ірина, Мурзіна Олена. Київська Лабораторія етномузикології. 1992–2007. – Київ, 2008. – (Проблеми етномузикології ; вип. 3; Зб. наук. праць та матеріалів з нагоди 15-річчя діяльності ПНДЛ по вивченню і пропаганді народної музичної творчості при НМАУ) . – 1 електрон. опт. диск (DVD); (Folder 4. Theoretical-Studies).
8. *ІІ ж.* Ритмоструктурна систематика весільних мелодій українсько-білоруського мелоареалу (погляд з Прип'ятського Полісся) / І. Клименко, О. Мурзіна // Проблеми етномузикології : зб. наук. праць. – Київ, 2004. – С. 135–165. – (Проблеми етномузикології ; вип. 2).

¹² Ще донедавна музична обрядова традиція побутувала й на польських територіях. Про це свідчать матеріали Фонограмархіву музичного фольклору Інституту мистецтвознавства Польської академії наук, що були записані в 50–70-х роках ХХ століття.

9. *Коваль Василь*. Генеза локальної типологічно гетерогенної народновокальної традиції (на матеріалах з околиць на північний захід від Горган) : дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Василь Михайлович Коваль. – Львів, 2006. – 189 с. + Додатки: нот., карти.
10. *Колесса Філарет*. Характеристика української народної музики / Ф. М. Колесса; Л. М. Ревуцький та ін. // Музикознавчі праці. – Київ : Наукова думка, 1970. – С. 357–367.
11. *Коропниченко Ганна*. Перехідна зона як об'єкт мелогографії (за матеріалами весільних наспівів межиріччя Тетерева та Ірпеня) / Г. Коропниченко, О. Мурзина та інші. // Проблеми етномузикології : зб. наук. праць. – Київ, 1998. – С. 137–166. – (Проблеми етномузикології; вип. 1).
12. *Кривашэйцава К. М.* Песенна-абрадавая традыцыя Днепра-Друцка-Бярэзінскага міжрэчча : аўтарэф. дыс. ... канд. мастацтвазнаўства: спец. 17.00.02 «Музычныя мастацтва» / К. М. Кривашэйцава. – Мінск, 2008. – 20 с.
13. *Кутырєва-Чубаля Галина*. Проблемы территориально-диалектного изучения белорусской песенности // Człowiek w świetle kultury, języka, edukacji. (Seria «Oświata i kultura na Podbeskidziu»). – Т. 3: Literatura, język, regionalizm / Pod red. D. Kadłubca; Wyd-wo АТН w Bielsku-Białej. – Bielsko-Biała, 2006. – S. 357–369.
14. *Ї ж.* Стилевые особенности переходных зон (к изучению диалектных градаций белорусского мелоса) / Г. Кутырєва-Чубаля // Музыкальная культура Беларуси и свету: да 100-годдзя Л. Мухарынскай. XV Міжнародная навуковыя чытанні памяці Л. С. Мухарынскай (1906 – 1987). – Мінск, 2006 (в друці).
15. *Лесів Михайло*. Українські говірки у Польщі / М. Лесів. – Варшава, 1997. – 492 с.
16. *Луканюк Богдан*. Бойківська ладканка в запису Климента Квітки / Б. Луканюк, В. Коваль, П. Зборовський // Традиційна народна музична культура Бойківщини : зб. статей і мат. – Львів, 2003. – С. 5–23.
17. *Його ж.* Питання методики географічного етномузикознавства й етнографічне регіонування західноукраїнських земель / Б. Луканюк, Л. Кушлик // СІМР-1. – С. 5–8. (Перевидання: ПЕ-5. – С. 15–18).
18. *Луканюк Богдан, Добрянська Ліна*. Спроба типології весільних ладканок і пісень західного Полісся та західної Волині / Б. Луканюк, В. Ковальчук // Етнокультурна спадщина Полісся. – Рівне : Перспектива, 2004. – С. 95–108. – (Етнокультурна спадщина Полісся ; вип. 5).
19. *Лукашенко Лариса*. Весільні наспіви Північного Підляшшя (До питання типології) / Лариса Лукашенко // Волинь філологічна: Текст і контекст / Західнополіський діалект у загально-українському і всеслов'янському контекстах. – Луцьк, 2007. – Вип. 4. – С. 306–322.
20. *Ї ж.* Експедиція по Північному Підляшшю 2001 року (нотатки із польового щоденника етномузиколога) / Лариса Лукашенко // Над Бугом та Нарвою. – 2001. – №№ 3 (55); 4(56). – С. 14–15; 13–14.
21. *Ї ж.* Зимові обрядові наспіви Північного Підляшшя / Лариса Лукашенко // Етномузыка / [упоряд. І. Довгалюк]. – Львів, 2008. – Число 4. – С. 57–72. – (Наукові збірки ЛДМА ім. М. Лисенка. – Вип. 21).
22. *Ї ж.* К проблеме корреляции геолингвистических и мелогографических явлений (на примере традиционной вокально-обрядовой культуры Северного Подляшья) / Лариса Лукашенко // Аўтэнтычны фальклор: праблемы вывучэння, захавання, пераймання: зборнік навуковых прац удзельнікаў III Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі (Мінск, 29 – 30 красавіка 2009 г.) / БДУКМ; рэдкал.: Мажэйка М. А. (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУКМ, 2009. – С. 120–121.
23. *Ї ж.* Обрядові наспіви Північного Підляшшя: жанри та форми / Лариса Лукашенко // Етнокультурна спадщина Полісся. Вип. 5 / [упоряд. В. П. Ковальчук]. – Рівне : Перспектива, 2004. – С. 86–96.
24. *Ї ж.* Пісні весняного жанрового циклу на Північному Підляшші / Лариса Лукашенко // Вісник львівського університету (мистецтвознавство) (подано до друку).
25. Народное музыкальное творчество : учебник / [отв. ред. О. А. Пашина]. – Санкт-Петербург : Композитор, 2005. – 568 с.
26. *Рибак Юрій*. Обрядові пісні верхньоприп'ятської низовини (мелотипологія – мелогографія – культурогенеза): Дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Юрій Петрович Рибак. – Львів, 2005. – 168 с.
27. *Толстой Никита*. Некоторые соображения о реконструкции славянской духовной культуры / Н. И. Толстой // Славянский и балканский фольклор. Реконструкция древней славянской духовной культуры: источники и методы. – Москва, 1989. – С. 7–22.
28. *Толстые Никита и Светлана*. Ареальные аспекты изучения славянской духовной культуры / Н. Толстой, С. Толстая, С. Брук и др. // Ареальные исследования в языкознании и этнографии. – Ленинград : Наука, 1978. – С. 46–47.
29. Традиційні пісні українців північного Підляшшя (За матеріалами експедицій 1999–2001 років Лариси Лукашенко та Галини Похилевич) / [упор., вст. стаття і нотні транскрипції Л. Лукашенко; заг. ред. Б. Луканюка]. – Львів : Камула, 2006. – 3 нот. – 308 с.
30. Традыцыйная мастацкая культура беларусаў : у 6 т. / Т. Б. Варфаламеева и др. – Т. 1: Магілёўскае Падняпроўе. – Мінск : Бел. навука, 2001. – 197 с.
31. Традыцыйная мастацкая культура беларусаў : у 6 т. / Т. Б. Варфаламеева и др. – Т. 3: Гродзенскае Панямонне: у 2 кн. – Кн. 1. – Мінск : Выш. шк., 2006. – 608 с.
32. Традыцыйная мастацкая культура беларусаў : у 6 т. / Т. Б. Варфаламеева и др. – Т. 2: Віцебскае Падзвінне. – Мінск : Бел. навука, 2004. – 912 с.
33. *Филимонюк Л.* Кілька зауваг щодо особливостей діалекту Північного Підляшшя / Л. Филимонюк, Г. Похилевич, Л. Лукашенко // Традиційні пісні українців Північного Підляшшя. – Львів : Камула, 2006. – С. 31–32.

Картосхеми 1–4 див. в Атласі на стор. К14 – К15.

Лариса Лукашенко (Львов)

МЕЛОГЕОГРАФИЯ ТРАДИЦИОННЫХ ОБРЯДОВЫХ НАПЕВОВ И ЛИНГВОДИАЛЕКТИЧЕСКОЕ ЧЛЕНЕНИЕ СЕВЕРНОГО ПОДЛЯШЬЯ

В статье предлагается опыт сопоставления мелогографии традиционных обрядовых напевов и лингводиалектического разделения Северного Подляшья. Подается краткий обзор истории и методологии междисциплинарных исследований. Обозначаются ареалы распространения некоторых обрядовых мелотипов. Определяются степень и уровни корреляции геолингвистических и мелодияльных границ.

Ключевые слова: Северное Подляшье, мелогография, лингводиалектическое разделение, ареалы распространения мелотипов.

MELODIC GEOGRAPHY OF TRADITIONAL RITUAL SONGS AND LINGUISTIC AND DIALECTIC PARTITION OF THE NORTHERN PIDLASHA

The paper presents an effort to collate geographical distribution of traditional folkloric ritual songs and linguistic partition of dialects over the region of the Northern Pidlashsha. A summary of the history and methodology of interdisciplinary studies is given. Also the areas of occurrence of selected melodic types are defined. The extent of correlation between linguistic and melodic dialect boundaries is studied.

Key words: Northern Pidlashsha, melodic geography, linguistic and dialectic partition, areas of melodic types population.

Moderato с. Охрімівці

1 Тон - ка вель - ка ка - на - пель - ка

Эй ві - но ві - но зе - ле - но

с. Суща

2 1.Си - ра - я гус - ка ні вва - ри - ла - ся

Вля - тіе - ла у піч за - сма - лі - ла - ся

с. Добривода

3 1.Свя - тий Ю - ре Ри - го - ре

2.Пуо - йди до Бо - га по кло - чи

Пуо - йди до Бо - га по кло - чи

3.І о - домк - ни зим - лі - що

І о - домк - ни зим - лі - що

с. Малинники

4 1.Ой се - лом се - лом се - лом Ма - лін - ні - кі

Ка - лі - на ма - лі - на ще й чер - во - на ро - жа

с. Таница

5 1.Ой се - ла Ма - ри - ся ви - жей всіх

Скла - ні - ла га - лов - ку ні - жей всіх

с. Черемха

6 1.Ле - ті - ли гу - сонь - ки че - рез сад

Клі - ка - лі Ма - ньоч - ку на по - сар

с. Черемха

7 1.Не пий ма - ти не пий ма - ти

гір - ке - ї го - рі - лонь - ки гір - ке - ї го - рі - лонь - ки

[До зразка 3 див. коментар у виносці 7 на с. 58.
Див. також окремі аудіоприкладі на DVD-2.2 - Ред.]